

МНОГОТО ПАРИ СА ДУШМАНИ НА ЧОВЕКА

Доганхисар беше китно и будно тракийско селце, сгушено в топлите пазви на Южните Родопи - там където гордата планина се галеше с топлите вълни на Бялото море. Сняг тук падаше много рядко, и, ако паднеше, бързо се топеше, но тази година времето се промени, зимата дойде твърде неочаквано, както никога, още не бяха окапали листата на дърветата.

Отначало валежът беше слаб и с нищо не подсказваше, че до вечерта ще натрупа дебела снежна покривка. Малките селски къщички заприличаха на разхвърляни снежни купчинки и само димът, излизащ от комините им, подсказваше, че там има живот. Шумът от хора и животни, изпълващ доскоро селото, потъна в дълбоките гънки на снежната пелена. Тук-там още от крайните крайните къщи на селото се чуваше самотно пролаиване на някое куче и после пак всичко потъваше в тишина. Доганхисар се готвеше за първия си зимен снежен сън.

На фона на тази снежна идилия през нощта щеше да се разиграе жестока сцена, която дълго време будеше страх в душите на хората от това спокойно и миролюбиво село. Бакърджията се събуди рано, не му се спеше, чувстваше се напрегнат, острите болки, които изпитваше от няколко дена в кръста и краката, не му даваха покой. Той стана, наметна вълнения си шал, запали цигара и излеза на чардака на голямата си къща. Навън още беше тъмно и студено, по едрото му тяло преминаха хладни тръпки, загледа се в небето - от север се носеха сиви облаци, прехвърчаха малки разпиляни снежинки, времето вървеше на сняг.

Тревожни мисли започнаха да преминават през главата на Бакърджията. Имаше за прибиране още стока от нивите, стадата му - кози, овце говеда, бяха още на лятна паша в планината, а имаше и съдебни дела, които щяха да се гледат в Дедеагач и Фере. Все неща, които чакаха само него, а времето се разваляше.

Заможен и влиятелен човек беше Бакърджията, един от първите хора на Доганхисар, за разлика от другите мъже пръв започна да се облича по градски: захвърли потурите, гришката, цървулите, запази само калпака си, а беше и хубавец - тънък, пъргав, усмихнат и винаги в движение. Не връщаше никого, щом някой го помолеше за помощ. Богатството, което имаше, беше наследил по бащина и майчина ли-

ния. Благодарение на голямото си трудолюбие и досетливост той бързо успя да увеличи и развие това наследство.

Но, както се казва, на едно място само хубави неща няма, така и при Бакърджията всичко не беше хубаво - нямаше деца, какво ли не направи, къде ли не ходиха с жена си, но така и не можаха да се сдобият с рожба и това беше най-голямата му мъка. Постепенно болката започна да попреминава, когато при тях дойде да живее и учи за занаят малкият Калоян от близкото село Пишманкьой. Момчето беше дете на негов пръв приятел. Калоян беше весел и много любознателен и бързо стана любимец на Бакърджията, с което празнината му от свои рожби и най-вече от син се позапълни. Имаха го като свое дете, не го делеяха от нищо тяхно, за да е по-спокоен, направиха му дори отделна стая, но иначе си беше за всичко между тях.

С развиделяването снегът се усили, задуха и силен вятър, до обяд всичко побеля. Бакърджията стана още по-неспокоен, влизаше и излизаше от стаята и без причина правеше забелележки ту на жена си, ту на малкия Калоян. Снежната нощ събра за вечеря малкото семейство. Немирният северен вятър се провираше и през най-тесните процепи на прозорците, пеейки своята зимна песен. От време на време нахлулият през комина вятър пилваше като през фуния пепелта в огнището, която изпълваше топлата стая. Умислен и загледан в горящите главни, Бакърджията не чу кога жена му потрети да го кани за вечеря. Както винаги, когато седяше на синията, той се кръстеше и благославяше Божия хляб, същото научиха да прави и малкия Коляно.

Още не бяха погълнали първите си зальци от вечерята, когато през воя на вятъра се дочу протяжен глас, идващ от страна на портите. Тримата сепнато се заслушаха в гласа, който им се стори, че е мъжки.... Ба... кър...джи, Бакър... джи, ела да отвориш, от...во...риш, че имам да ти казвам... нещо.

Това като че ли е гласът на Карабака, Карабаков Янко, - каза учуден Бакърджията. - Защо ли ме вика по това време този човек?

Сигурно има голяма грижа, да идва по никое време!

Карабака беше кехая на селото и често се допитваше до Бакърджията, когато трябваше да съобщи някоя вест и затова той се зачуди какво ли има да го пита по това късно време?

- Калоянчо, иди, чедо, да видиш какво го води този човек, защо ме търси - нареди загрижено Бакърджията.

Калоян скокна бързо на крака и без да си взема връхна дреха тръгна да провери защо Карабака вика толкова настоятелно.

Побутна леко с крак натрупалия се пред портата сняг и подвикна

на Карабака да влиза по-бързо, че е много студено., Но, щом пооткрехна тежката порта, някой отвън грубо и с все сила я ритна и тя, разпръсквайки снега, се разтвори цялата. Зад нея през снежната вилица се откритоха силуетите на няколко едри мъже, загърнати в козиняви япанджи, под които неприкрито стърчаха ножове и патрондаши. Един от тях, изблъсквайки настрани стария Карабак, замахна с приклада на пушката и удари с замах стоящия пред тях Калоянчо. От неочакваната гледка и удара Калоян залитна и се строполи на снега. Прескачайки през него, незнайната група се спусна на бегом към къщата на Бакърджията.

Силният тропот по стълбите на къщата изправи на крака Бакърджията и, преди да разбере откъде иде тупурдията, в стаята влетяха няколко едри мъже, целите отрупани със сняг и с насочени ножове към него.

Давай парите или те коля, мамката ти чорбаджийска! Давай бързо лирите или те коля! - изсъска един от тях, може би водач на бандата хайдуци, и, без много да чака отговор, го прободде с ножа в корема. Бакърджията се прегъна на две от силната болка и бликналата кръв от раната. Жена му, още не станала от синията, изписка от ужас при вида на тази гледка и падна на земята в несвяст.

Дигни, дигни я. Пандър, какво я гледаш женската, не я оставяй, мамка й, тя също знае къде са парите, дигай я, ще я трепеш ли, каквото искаш я прави, но трябва да каже къде са им парите! - нареждаше нервно главатарят.

Пандъра, без много да мисли, започна да удря с юмруци, ритници и да влачи из стаята вече изпадналата в несвяст жена. Простотията му стигна до там, че, за да се покаже по-горен или по-куражлив пред другите, завлече жената до горящото огнище и бутна в него главата й, от което забрадката и косата на Бакърджийка лумнаха като запален факел. От силната болка тя се поосвести за малко, но остана все така безчувствена и незнаеща какво става около нея. Не останал доволен от направеното, Пандъра продължи още по-ожесточено да мъчи жената под одобрителните възгласи на бандата хайдуци.

Ще каже, мамка й, къде са парите, ще каже, още малко ще я помъча - казваше оправдателно Пандъра на аркадашите си. Н получил още тяхното одобрение, разряза с ножа си през корема дрехите на онемялата Бакърджийка и започна да мушка и реже гърдите на жената. От дългото мъчени, без да пророни и дума, тя издъхна.

Бакърджията, надвил своята болка, молеше сърцераздерателно хайдуците да не я мъчат, да я оставят на мира, че той ще им даде па-

рите, стига да не я убиват. Но нито молбите му, нито обещанието му, че ще им даде парите, не можаха да я спасят от яростта на Пандъра.

- Давай парите, давай лирите, мамка ти, ще те заколим, какво още чакаш - крещяха неистово всички от групата.

Бакърджията, превит и държейки с двете си ръце силно кървящата рана в корема, тръгна към другата стая, където бяха скрити парите и златните лири. Преди той да отключи сандъка, един от групата, който досега стоеше по-настрани, заби без видима причина ножа си в гърба му. Бакърджията се олюля, болката му беше силна и неочаквана, залитна и падна по лице на пода. Силното му тяло започна да се гърчи и агонизира, но смъртта не настъпваше.

- Габра, какво стори, какво да те правя за простотията ти?

Довършвай човека бързо, да не се мъчи поне! Довършвай го и да бягаме! - Така нареждаше изнервен главатарят на групата хайдуци.

Лирите на Бакърджията, събирани с години, се разпиляха по дъсчения под. Всеки бързаше, бъркаше в сандъка с лирите, вземаше колкото можеше и бягаше навън. Къщата за кратко време бе изпразнена от нощните хайдуци и след това настъпи тишина, гробна и плашеща тишина. В стайте, станали неми свидетелки на кървавата драма, останаха да лежат в локви кръв двата обезобразени трупа на доскорошните им стопани.

Снегът продължаваше да валии все така, да вали и да нявява над спящото в снежен сън село. Шумът от бандата хайдуци бе погълнат и скрит в пазвите на дебелия снежна пелена. Никой не ги усети и не разбра какво бяха извършили в дома на Бакърджията. Само тишината и палаво разпиляваните от северния вятър снежинки станаха свидетели на трагедията.

Нощта превалияше, когато Калоянчо усети студ и се размърда под затрупалата го пряспа сняг до портата. Беше още замаян от удара2 нанесен му от един от хайдуците, когато отвори портата, за да влезе Карабака. Постепенно взе да идва на себе си. В съзнанието му изплува цялата нощна картина - гласът на Карабака, отварянето на вратата, грубите мъже в япанджи, отрупуни с патрондаши и ножове, удара с приклада и после мрак.

Калоянчо направи усилие да изправи измръзналото си тяло, целият беше покрит със сняг, всичко го болеше, виеше му се свят, опита да направи крачка и отново се строполи. Нямаше сили да върви, а трябваше да стане. Бавно се изправи, тръгна, залитайки в натрупаната пряспа, към притихналата къща на Бакърджията.

Стълбите му се сториха много и стръмни. От стайте не се чуваше

нищо, само през замрежените стъкла се виждаха догарящи и блещукащи в тъмнината малки въгленчета в огнището. Вътре още студено, през широко отворената врата северният вятър влизаше свободно и издуваше разхвърляните по земята черги и постели.

Под слабата светлина на още неугасналата газена лампа Калоян видя най-напред потъналото в локва кръв тяло на Бакърджийка. Разголеното ѝ тяло беше покрито с вече засъхнала кръв, коса нямаше, от обгореното и лице го гледаха две изцъклени очи, замръзнали в ужас. От тази страшна гледка на Калоян му прилоша, стомахът му се сви на топка, взе да повръща, изнемощял се строполи отново на пода. Когато се свести, тръгна залитайки към другата стая.

Още не забравил страшната гледка от едната стая, вече свикнал с тъмнината, видя на пода подгизналото от кръв и безжизнено тяло на Бакърджията. Панталоните, ризата, всичко от него беше свалено и разхвърлено из стаята. Сандъкът, където държаха парите, беше разбит, а по пода разпилени лъщяха на слабата светлина златни лири, които в бързината си бяха изгървали нощните хайдуци.

Останал сам в къщата сред смразяващите картини, злокобната тишина и неизвестността, Калоян потрепери от страх, тялото му се разтресе от напрегнатост, искаше да се махне от тук колкото се може по-бързо и далече. Видя захвърлена торба близо до разбития сандък, взе я и бързо започна да събира в нея разпилените по пода златни лири.

Започна да се разорява, малко просветна, но снегът продължаваше все така да си вали. Калоян наметна плетен шал, незнайно защо оказал се сред разхвърляните други дрехи на пода в стаята. Без да затваря вратите на стаите и оглеждайки се навсякъде от страх да не би някой да го преследва, излезе от двора на малката уличка.

Чудеше се накъде да тръгне, в селото нямаше познат, при който да отиде, да тръгне към Пишманкьой в тая виелица нямаше сили. Досети за малък крайпътен хан - Абаджиевия, който се намираще близо до селото. Вървеше, а в съзнанието му постоянно изплуваше, грозната картина от къщата на Бакърджията.

Абаджията познаваше почти всички хора - и млади и стари, от околните селца. Ханът работеше и лете, и зиме. Който минеше или замръкнеше, разправяше и научаваше всичко, което ставаше в Дедеагачко. Често разговорите се превръщаха в остри препирни и завършваха с юмручни свади. Но те бързо бяха усмирявани с замах от иначе дребничкия на вид и малко мудар, но изключително строг в действията си ханджия.

Абаджията беше станал рано и подклаждаше със суха борина загасналото огнище, когато чу тихо потропване по вратата на хана и след това един изнемощял глас да го моли да отвори. Потропването не се повтори вече, а и гласът на молещия не се чу повече. Кой ли е? Кой може толкова рано да е тръгнал в това снежно време? Оставяйки започнатата си работа той тръгна бързо да отвори вратата на незнайния пътник. Когато я дръпна, видя пред себе си изнемощяло и цялото покрито с замръзнали висулки момче. Под Абаджията веднага позна момчето, което виждаше при Бакърджията и знаеше, че то е на негов пръв приятел от Пишманкьой.

Силите на Калоянчо бяха дотук, при вида на Абаджията той се строполи на прага на вратата и изпадна в несвяст. С малко усилие ханджията го положи да легне на един от нарочете. Преди да изпадне в болезнен сън, Калоянчо успя само да каже на Абаджията да се обади на баща му от Пишманкьой да дойде и да си го вземе и че носи торбичка, в която е събрал разпръснатите по пода на къщата златни лири след убийството на Бакърджията.

Колко време остана в несвяст Калоянчо не знаеше, когато дойде на себе си, видя, че е в постелите на родната си къща. Над него стояха майка му и баща му. Постепенно при вида на най-близките си хора той започна да се съвзема, очите му се напълниха със сълзи, опита се да каже нещо, но не излизаше глас, само устните му помръдваха. Усилията му да проговори най-накрая се възнаградиха, първите му думи бяха: „И като отворих портата, и като се лъснха пред мене тези хора с патрондаши, ножове, япанджи, обърна ми се всичко, изплаших се много, един ме удари и паднах в снега.“ Сетне заплака неудържимо.

Близо месец Калоян изкара в страхова треска, родителите му се чудеха с какво да му помогнат. Тръгнаха по лекари, по врачки, по ходжи, заведоха го и на пясъците на Бялото море, но страховата треска не минаваше, смали се наполовина, кожата му се набръчка, заприлича на старец. Никой не можеше да обясни каква му е болестта. Врачките казваха: „Слукала му е жлъчката от страх.“, а лекарите: „Остра страхова невроза“. Най-накрая детското му и още неукрепнало тяло не можа да понесе страданието и момчето се спомина.

Близо година след смъртта на Калоян почти всички позабравиха за станалото грозно събитие. Но взе да им прави впечатление, когато минаваха покрай хана на Абаджията, че е започнал да го разширява, чу се, че е закупил и друг хан в Дедеагач.

Откъде толкова набързо забогатя Абаджията, се питаха хората от близките села. Ето - и външният му вид се промени, стана по-наперен

не се задържаше много в хана, намери си чираци, които да му работят. Хората си говореха и не проумяваха, а това още повече подклаждаше тяхното любопитство и ширенето на всевъзможни слухове и най-вече този, че това е от лирите на Бакърджиата, донесени от малкия Калоянчо, който преспал в хана и после от уплаха починал.

Минаха много години и всичко около кървавото събитие от онази зимна нощ остана само в спомените на по-старите хора от селото и най-вече само в съзнанието на почернените родители на Калоян. Понякога, унесени в стари спомени, си припомнях случки и събития и станеше ли дума за това как пантите обраха лирите на Бакърджиата, завършваха разказите си с една местна поговорка - „Многого пари са душмани на човека”.

Доганхисар през 19 век